

Sjunde roten, tomt 50

Kvarteret Lilla Berget

Tjugoåttonde roten 1637–57

Smedjegatans östra sida, sträckan Sillgatan – Köpmangatan ”Svane-gården”

Sextonde roten 1657–70

7.49–50 Smedjegatan 4

Anders Persson Lang 1637

Ingrid Anders Perssons 1643

Anders Perssons änka 1644–48

Kerstin i Ardal 1643

Lars Nilsson hos Anders Perssons änka 1647

Mårten besökare 1655

Margareta Svens 1662

Margareta Andersdotter 1667

Christopher timmerman 1673

Nils Svensson båtekarl på Svana

1645–73, änkan 1674–81, M1678 1 tomt

Gustavi tomtöreslängd 1670–74, änkan till 1681 1 tomt

Av justitiekollegiets protokoll för den 6.5.1665 kan man utläsa, att ”Nils Svensson i Svana” nyligen hade förlorat sin hustru. Det står där, att han hade inkommit med sin hustrus brorsdöttrar: de var ”wäl nöjde med hwarannan”. Eftersom somliga arvingar bodde utom staden hade stadens del avdragits.

Änkan (*Maria Gunnarsdotter eller Gudmundsdotter*) begärde 23.4.1675 värderingsman till en halv strömbåt. Hon omtalas 3.3.1695 som änka också efter *skepparen Erik Mattsson*, som hade fadern *sal Matthes Ericsson i Bälinge socken i Uppland*. Även Marias och Erik Mattssons gemensamme son hette *Matthis Eriksson*. I aug. 1668 talade Erik Mattsson om sin k. hustru och hennes *sal broder Nils Larsson*. Erik Andersson hade lånat pengar, som sal Nils Larsson hade satt i förvar hos Lars Bengtsson. Troligen var sal Nils Larsson svåger i ett Erik Mattssons tidigare äktenskap.

Det är troligt, att Maria Gunnarsdotter är den Erik Berlings änka, som 1696 bebodde gården tillsammans med *Didrik Morter* och som omtalas ännu 1704. Den 24.11.1684 fordrades *skepparen på tulljakten Erik Berling* på sin företrädare i äktenskapet skuld av hustru *Agneta sal Anders Bengtsson accismästare*.

Den 17.5.1688 infördes i rådhusrättens protokoll en av Maria Gudmundsdotter undertecknad obligation, daterad den 11 april samma år, med uppgifter om hennes ekonomiska mellanhavanden med *perukmakaren Samuel Lithell* (begr. 24.4.1694). Maria Gudmundsdotter hade med Samuel Lithell upprättat ett fullkomligt *hyreskontrakt* om sitt halva hus och gård fram till gatan ”belägen på Smedjegatan mellan åldermannen för strömbåtsgillet Nils Thorssons gård och båtekarlen Anders Larssons gårdar” och på ett sådant sätt ackorderat med honom utan flärd och argan list, att (som hon skriver) ”jag härmed upplåter och inrymmer bem-te Lithell med sin kära hustru och medföljgje mina hus och huserum, näml. stuga, kök, nattstuga och en liten kammare, dem orubbat och otilltalt att bruka, besitta och åbo mot årlig hyra av 8 rdr”. Lithell hade bekostat en vacker reparation m.m. Vittnen var *Thomas Jacobsson blockmakare*, *Petter Wallenberg* och *Anders Larsson Båthman*.

Perukmakaren Samuel Lithells änka hustru *Maria Lithell* befann sig vid RR 11.12.1694 i tvist med en *gesäll Martin* och 1696 tvistade hon med en *Hoffman*.

Efter anhållan av *fältskärsmäster Diederich Morter* (RR 1704, 369) hade enligt magistratens registratur Ba:16 (7.9.1704) börsbrev utfärdats för *Johan Lithell*, född 30.1.1689. Fader var avlidne Herr Samuel Lithell, i livstiden förordnad till ”Cancellist vid Rådhus Cancelliet”. Modern var ”matronan Maria Jönsdotter, nuvarande Chirurgen Diderik Morters hustru”. Johan Lithell ville lära kirurgi. Perukmakaren Claude Souchon vände sig vid kämnärsrätten den 6.7.1698 mot ”invånaren här i staden” Didrik Morter (hos vilken han var gesäll). *Anders Ahlman* intygade, att hans husbonde Nyårsafton var inkommen ”druckin och full med griller, då hustrun strax hade sänt åtskilliga bud till gesällen och låtit säga gesällen, att han skulle gå undan vägen för honom, ty han wuro druckin och onder på honom. Derpå hade gesällen gått och satt sig en braff prygel till rätta”. Strax därpå ”woro hans husbonde opkommin, och hade dhe begynt träta och tala ont till hwarandra det han dock icke kunde förstå, då det war allt på tyska. Derpå hade Morter slagit gesällen och hade de då begynt slåss. Men sedan hade gesällen velat gå ut och tockat sig åth dörren. Men Morter hade hindrat afträdet och befallt honom (d.v.s. Anders Ahlberg) att gå och hämta vakten. Med detsamma hade han Souchon skiutit husbonden från sig och lop uth.” Sven Arfwidsson avlade samma vittnesmål nästan ord från ord. I domslutet den 13.7.1698 talas om, att Claude Souchon påstod, att Didrik Morter hade lovat honom fri resa från Hamburg hit till Göteborg. Morter borde också betala Claude Souchons utgifter i Hamburg från kontraktsskrivningen till dess han kom att gå till segels helst som han för sin person ingenting hade att göra än att vänta på svarenden Morters avresa. Detta erkändes av rätten, då Claude Souchon avrest med första möjliga skepp.

Det talades vid rätten om käranden (Souchons) hustrus pretenderade 8 års lön, 20 daler årligen. Denna lön vägrades henne, då hon hade njutit behöriga hederskläder hos Morters hustru och av henne lärt så väl dressera peruker, att hon nu kunde föda sig därmed och inte med det ringaste skäl kunde bevisa sig ha slutit något annat kontrakt om underhåll eller lön med henne. (Många andra punkter i domslutet.)

För detta skeppsbarberaren Didrik Morter hade enligt magistratens registratur (31.8. och 4.9.1699, sid 143) några år tidigare genom giftermål slagit sig ned i Göteborg och idkat sin näring emot borgerliga onera men önskade nu undergå examen och erkännas som kapabel mästare. Han fick rätt att efter detta ”exercera fältskärare funktionen” och erhöll pass till Stockholm.

Den 11.5.1708 och 28.6.1709 (Ba:18) utfärdades attest att Maria Lithell var kirurgen Diederich Morters lagvigda hustru (vigsel 26.3.1696). Han ägde med henne fyra barn. Morter var utrikes,

som det förmenades i Ostindien. Maria Lithell ärnade sig nu till Ostindien för att möta sin man eller åtminstone söka något av hans inestående månadslön. (Om Morters vistelse i Ostindien: se också. EIIa:26, 4.10.1714)

Enligt vad som framkommer den 18.12.1696 hade Maria Gudmundsdotter en dotter *Kerstin Månsdotter (Swan)*, som ägde del i gården efter sin sal fader, och var skyldig hustru Maria Lithell. I bakugnslängderna omtalas här en *Måns Koose* åren 1676–81 – var han Kerstin Månsdotters far?

Det omtalas i inteckningsboken den 19.5.1698 (AIIb:4) att Maria Gunnarsdotter och hennes halv-syster *Malin Gunnarsdotter*, då deras sal moder stod på bår samt då deras båt låg uppdragen i behov av reparation vid Gamle staden hade erhållit lån av borgaren Nils Larsson. De pantsatte då den halva båt som de hade ägt tillsammans med *Torsten (Gunnarsson Borg) skraddare*.

Maria Gunnarsdotter pantsatte den 1.7.1695 sin gård på Smedjegatan för ett lån av 15 d 31 öre smt kurant för husens reparation. Malin Gunnarsdotter och Kerstin Månsdotter hade enligt inteckningsboken 24.7.1706 (AIIb:4) måst inskrida för att betala Maria Gudmundsdotters skulder till *konstapeln Anders Siöman*. De hade för detta ändamål för lån av 50 rdr pantsatt ”Svanegården” den 14.6.1704 till Marias halvsystems dotter *Catharina Corneliusdotter Svart*, gift med *löjtnant Jonas Asp* (se 7.44). Den sades ligga mellan löjtnant Asps gård i söder och Anders Larsson Båthman i norr. Samtidigt pantsatte man 1/4 del i Svanebåten, som tillkom Malin Gunnarsdotter enskilt. (Vittnen: Erik Olofsson Rubbo, Jacob Bruce, Johan Tornberg.) Den 21.6.1706 undertecknade de båda kvinnorna ett erkännande att de till sitt underhåll fått tillsammans 150 d smt av löjtnant Jonas Asp.

Vid kämnärsrätten den 31.1.1707 anklagades Maria Gudmundsdotter för att hon hade förhyrt sitt hus till *skomakaren Lars Maijwik*, som betalt fästepenning, men därefter hade hon hyrt ut gården till *skepparen Olof Bruce*.

Fastebrev den 16.3.1708 för dygdesamma *hustru Anna Båthman* (efter första uppbud 10.2.1708): Hustru Maria Gunnarsdotter hade genom kämnärsrätten mellan henne och löjtnanten vid Kungl. Amiralitetet Jonas Asp samt hustru Anna Båthman (se 7.49) gjorda förlikning av den 13 januari (1708) till hustru Anna Båthman sålt en sin hus och gård till Smedjegatan belägen mellan Herr löjtnant Asps å södra och hustru Anna Båthmans hus och gård å norra sidan för 366 d smt.

Vid kämnärsrätten hölls den 27.8.1710 extra rättegång om *Thomas Redeleys* och *Sr Bettoghs* (?) förlorade pengar vid vistelse hos Madame Morter. Yngsta dottern *Susanne* misstänktes: även en annan dotter *Elsa* nämndes. (Protokollet är svårläst på grund av mycket svag skrift)

Den 12.2.1713 framlades (”exhiberades”) för magistraten en supplik (EIIa:25) av den 1699 till ordinarie stadskirurg utsedde Diedrich Morter. Han hade 22.10.1703 erhållit konfirmation på utnämningen, sedan Morter examinerats vid ”Collegicum Chirurgare” i Stockholm. Samma supplikvolym innehåller extrakt ur en mycket lång rannsaking vid Göteborgs kämnärsrätt den 11.12.1713 och ett brev av *stads Medici Andreas Lundelius* om de medikamenter, som stadsfält-skären Didrik de Morter hade ordinerat den avlidne *holländske köpmannen Johan de Loedes* (annan stavning Deleth).

Den 1.10.1714 begravdes stadskirurgen Johan (Didrik) Morter, 45 år gammal.

Men redan 1710 hade familjen Morter flyttat från Nordstaden till andra roten. Madame Morter anges 1710 bo hos *Claes Arentz* änka 2.41 men 1717 bor hos kapten *Henrik Hiortberg* 2.40 (kv Gymnasiet) ”sal Diedrich Morters utfattiga änka”. (Se Anthoni van Egmont d.y. om behandlingen

av en stöldhistoria vid kämnärsrätten den 10.12.1716, där det omtalas att Didrik Morters änka tidigare bodde, dit Anthoni von Egmont nu flyttat.)

Franske perukmakare Claude Souchon fick burskap 9.7.1700 och blev 6.3.1702 ålderman vid perukmakareämbetet.

Det bör vara 1708, som *Erik Olofsson Rubbo* berättade sig ha tillskrivits av perukmakaren Souchon, som beklagade sin olycka och att han måste avstå sin fattiga egendom till kreditorerna. Nu bekymrade han sig för sina barn. Rubbo ville att magistraten skulle tillskriva Souchon till den ort han vistades på och meddela honom, att han konserverades vid sitt åldermannaskap. Det framgår av magistratens registratur, att den efterkom Rubbos begäran och tillskrev Souchon angående dess härvarande barn. Han borde ha ändrat sin resa och personligen ha inställt sig för att efterse sitt hushåll och uppvakta sina ämbetssysslor. Nu hade magistraten hört, att han tänkte fortsätta sin resa till utrikes orter. Han påmindes om att han av naturlig kärlek skulle se till sitt (sina?) barn.

Perukmakaren Claude Souchon antecknas tillsammans med Anders Larssons änka som bosatt gården 7.50 1715: han antecknas varken för byggnads- eller tomtvärde men för ett lösörevärde 200 d smt. 1717 bor han där tillsammans med sin *hustru Hedvig Nebel* och gesällen *Johan Bendix Ellström* och 1720 står han som betalare av tomtöret för 7.50. Hedvig Nebel var dotter till Uddevallaborgaren *Jöns Mattsson Nebel* och *Märta Andersdotter Bruhn*

(omgift *bagaren Lars Ambjörnsson* i Göteborg, bou 15.8.1717, vars egna barn kallade sig Ahlberg, t.ex. *tullnären i Vänersborg Sven Ahlberg*. En dotter *Ellika Larsdotter* var gift med *rådman Gabriel Bubb* i Jönköping). Hedvig Nebels syster *Stina Nebel* var gift med *Jaques d'Ailly* (burskap 29.10.1722 och nära granne till madame Morter 1717), en syster *Metta Nebel*, död före 1713 var gift med *rådman Jonas Olofsson Wennerquist* i Uddevalla. *Johanna Nebel* var gift med *Christian Utfall*. Hedvig Nebel var änka 1730 och bodde ännu 1741, fattig och näringslös, i gården, som värderades 1730, som hennes gesäll omtalas 1730 *Christian Kinlock* (gift med hennes dotter Mariana Souchon, se Berg II:5–6, s. 318). *Christian Kinlock* hade 1734 övertagit verkstaden och hade då *gesällen Lorentz Wirström* (1741 *gesällerna Christian Wortius och Sven Götherström*, 1742 *gesällen Gabriel Finman och läregossen Sven Muus*) I gården bodde också 1732 fattige ”turkiske caphekokaren” (*kaffekokaren Friedrich Ulrich Christian* och 1734 ”barnamoderskan Ulrica Ehrengren, fattig och näringslös”. 1741 bodde kocken Mikael Nyrop med pigan Maja Jönsdotter som hyresgäst. Perukmakare Kinlocks änka bebodde gården 1745.

Kvarteret Lilla Berget liksom de öster därom liggande kvarteren Traktören och Gamla Teaterna och större delen av femte kvarteret drabbades av den svåra eldsvådan 1746, då 196 hus brann ned.

Den avbrända tomten 7.50 sades 1753 tillhöra kommerserådet och riddaren av Nordstjärneorden Collin Cambell och kallades i tomtöreslängden 1753 hans stall. Den köptes sedan av superkargören Olof Ström.

1765 ville trähandlaren James Marschall inlösa den på grund av trångt utrymme på sin närbelägna tomt. Den stannade dock i Ströms ägo och bebyggdes med vagnbod. 1790 ägdes den av handelsman Olof Ströms änka.

År 1800 är beteckningen ”handelsman Niclas Anderssons tomt med källare”.

Senare uppbud av 7.50

grosshandlare Jonas Malm

13.1.1800

Tomt 7.50

5

hökare Anders Andersson

7.2.1831

Se även 7.49.